

Nr 249.

Av herr **Dahl, Adolf**, om minskning av riksdagsmännens antal
m. m.

Förslag om minskning av riksdagsmännens antal ha 1920 och 1927 motionsvis framförts men avstyrkts av konstitutionsutskottet och avslagits av kamrarna. Det kan under sådana förhållanden synas gagnlöst att ånyo väcka förslag om nedskärning av representationens medlemsantal. Men de skäl, som av konstitutionsutskottet i dess knapphändiga avslagsmotivering anförts eller framkommit under debatterna i kamrarna mot en sådan åtgärd, synas mig icke vara lika övertygande som den iver är påfallande, varmed man från olika håll inom riksdagen avvisat varje tanke på en minskning av representationens nuvarande antal. Det kan dock icke bestridas, att mycket starka sakskaäl blivit anförda till förmån för en sådan åtgärd.

Det huvudsakliga motivet för avslag som blivit anført är, att »på grund av vårt lands stora ytvidd och mycket skiftande förhållanden synes bibehållandet av ett jämförelsevis stort antal folkrepresentanter vara behöfligt för att riksdagen allsidigt och fullständigt skall giva uttryck åt skilda uppfattningar och intressen inom folket» (konstitutionsutskottet 1927). Riktigheten av denna sats kan oförbehållsamt erkännas, utan att man därför behöver finna just det nuvarande antalet ledamöter i båda kamrarna, 150 + 230, vara nödvändigt för att tillgodose ifrågavarande krav. Det är ett påstående, för vilket bevis saknas och knappast torde kunna åstadkommas, att en mindre manstark representation, exempelvis 280 i stället för 380 medlemmar, icke skulle vara tillräcklig för att på ett fullt tillfredsställande sätt giva uttryck åt skilda uppfattningar och intressen inom folket.

Såsom reservanternas inom konstitutionsutskottet vid 1927 års riksdag framhållit, innebär det en eftergift åt vanetänkandet, att det nuvarande antalet skulle nödvändigt betingas av hänsyn till erforderlig avspiegling av skilda uppfattningar och intressen. Hänvisningen till vårt lands stora ytvidd och de mycket olika förhållanden, som obestriddigen råda i olika delar av landet, väger ej heller numera så tungt som den tidigare kunde göra. De förbättrade kommunikationerna ha i oerhört hög grad minskat avstånden. Därigenom samt till följd av kulturens fortgående uniformering ha motsättningarna minskats och de regionala särintressenas inflytande avtagit. I och med det proportionella valsystèmes införande och valkretsarnas utvidgning har den gamla lokalrepresentationen mer och mer

försvunnit. Givetvis kan en talrikare folkrepresentation medgiva en större nyansering inom det proportionella systemets ram än en mindre manstark representation, men det blir alltid en fråga, öppen för olika åsikter, huru långt man bör gå i denna nyansering i folkrepresentationens sammansättning med hänsyn till skiftande förhållanden och intressen inom väljarkåren. Att inga berättigade krav och intressen i detta avseende behöva åsidosättas, om riksdagens medlemsantal minskas med ungefär en fjärdedel, torde med tämligen stor visshet kunna påstås. Denna uppfattning vinner jämväl stöd av en jämförelse mellan antalet representanter i vår riksdag och i andra folkrepresentationer.

Av en utredning, som verkställdes av konstitutionsutskottets kansli år 1920 och som återfinnes i utskottets betänkande nr 28 detta år, framgick, att antalet riksdagsmän i förhållande till folkmängden då var väsentligt större i vårt land än i de flesta andra länder. Endast Danmark och Grekland hade ett större antal. Sedan dess ha förhållandena något ändrats genom förskjutningar i folkmängden och, i några fall, ändringar i representationens antal. I stort sett är emellertid proportionen oförändrad och läget detsamma, vilket innebär, att Sverige håller sig med ett större antal riksdagsmän i förhållande till landets folkmängd än flertalet andra länder. I ett par stater har man efter kriget minskat folkrepresentanternas antal. Detta har bl. a. skett i Frankrike, och förslag i samma riktning ha framlagts i Danmark.

Den farhågan har uttalats, att en beskärning av riksdagsmännens antal kunde leda till att i många fall yngre och arbetsdugligare krafter bleve uteslutna, under det att de äldsta representanterna komme att sitta kvar. Det är icke omöjligt att detta i början bleve förhållandet på grund av partiväsendets benägenhet att konservera representationen med ålderns rätt. Men detta bleve helt säkert en övergående företeelse, som snart komme att avlösas av en strävan från valledningarnas och pressens sida att till konkurrensen om det begränsade antalet riksdagsmandat föra fram kandidater, som verkligen kunna tillvarata de intressen, för vilka de uppträda som talesmän. En förminskad representation komme säkerligen att betyda ett noggrannare urval och en bättre kvalitet.

Detta leder över till frågan om den föreslagna åtgärdens inverkan på riksdagsarbetet. Reservanterna inom konstitutionsutskottet 1927 uttalade bl. a., att »en folkrepresentation som har avsevärt större omfång än arbetsuppgifterna kräva innebär slöseri med arbetskraft och pengar». Det har upprepade gånger i motioner och riksdagsanföranden påpekats, att för närvarande ett mycket stort antal av andra kammarens ledamöter icke har tillräcklig sysselsättning under riksdagens första månader. De ordinarie utskotten kunna icke, utan att arbetet blir alltför tungrott, absorbera den lediga arbetskraften, och de tillfälliga utskotten ha genom den under senare år godtagna praxis — vilken i och för sig torde få anses väl motiverad — sett sina arbetsuppgifter väsentligen minskade.

Ett mindre antal riksdagsmän skulle givetvis lättare kunna sysselsättas, men den betydelsefullaste verkan av en reducering vore enligt min mening, att den skulle framkalla krav på ett effektivare deltagande i riksdagsarbetet i allmänhet och i utskottsarbetet i synnerhet. Den alltför talrika representationen innebär fara för en viss förslappning i intresset, vilket måste verka försvagande på representationens auktoritet.

Det förslag om minskning av första kammarens medlemsantal från 150 till 110 och andra kammarens från 230 till 170, som jag här framställer, förutsätter ändringar i vallagen, vilka, om förslaget vinner riksdagens bifall och blir vilande för grundlagsenlig behandling till 1929 års riksdag, torde böra av Kungl. Maj:t då föreslås. Det är därför icke nödvändigt att här ingå på de förändringar i valkretsarna m. m., som nödvändiggöras av en eventuell minskning av riksdagsmännens antal. Däremot är jag skyldig att föreslå de ändringar i utskottens sammansättning, som av motionen föranledas. Skäl kunna obestriddligen anföras till förmån för uppfattningen, att en reform sådan som den här föreslagna måste vara förbunden med vittgående ändringar i utskottsväsendet och riksdagens arbetsformer, varom förslag vid flera tillfällen framställts. Som den angelägnaste uppgiften har framhållits att åstadkomma en mera enhetlig och planmässig budgetbehandling. Ett missgrepp begicks otvivelaktigt, då budgetbehandlingen 1909 sprängdes och fördelades på tre utskott. Den rationellaste lösningen vore att i största utsträckning återställa statsutskottets befogenheter sådana de voro före 1909. Men då detta skulle innebära bland annat jordbruksutskottets avskaffande, vilken åtgärd av flera skäl torde vara ogenomförbar, måste andra vägar för reformering av utskottsarbetet sökas. En möjlighet är, att bankoutskottet befrias från pensionsärendena, som överflyttas till respektive stats- och jordbruksutskotten, och att bankoutskottet i stället övertager ärenden rörande de affärsdrivande verken, utom domänstyrelsen, utgifterna för kapitalökning jämte upplåningsfrågorna m. m., varjämte utskottet bibehåller bank- och myntlagstiftningen samt frågor rörande riksbanken och riksgäldskontoret. Emellertid äro dessa spörsmål om ändringar i utskottsorganisationen i syfte att tillgodose mer eller mindre aktuella krav på större enhetlighet och effektivitet i budgetberedningen och riksdagsarbetet icke direkt afhängiga av en eventuell reform beträffande riksdagsmännens antal. Skulle inom konstitutionsutskottet den meningen råda, att ändring i utskottsorganisationen bör företagas i samband med den här föreslagna ändringen av riksdagsordningen, kan utskottet med begagnande av sin initiativrätt föreslå de grundlagsändringar, som krävas härför. Jag har därför på denna punkt icke velat föreslå annan åtgärd än den minskning av antalet medlemmar i de ständiga utskotten, som betingas av en inskränkning av riksdagsmännens antal.

Om man fasthåller vid att grundsatsen om båda kamrarnas likställighet nödvändigt kräver, att antalet ordinarie ledamöter i samtliga utskott skall

vara detsamma från båda kamrarna, uppstår svårighet att med bibehållet antal utskott men minskat antal medlemmar av första kammaren besätta denna kammars utskottsplatser. En minskning av de flesta utskottens medlemsantal blir därför en nödvändig konsekvens av här föreslagna reform. Enligt min övertygelse skulle emellertid en sådan åtgärd vara till gagn för arbetet. Visserligen kan häremot invändas, att genom minskning av utskottens medlemsantal önskemålet, att andra kammarens medlemmar i större utsträckning skola bli placerade i ständiga utskott, icke kommer att tillgodoses. Men det synes mig nödvändigt att fasthålla vid den grundsatsen, att utskotten skola organiseras uteslutande med hänsyn till vad som är mest ändamålsenligt för en grundlig men ej alltför tidskrävande behandling av ärenden. Detta torde lättare vinnas genom smärre utskott, till vilka de olika partierna tvingas utvälja sina mest kompetenta krafter. Den möjligheten står emellertid alltid öppen, utan någon grundlagsändring, att andra kammaren ökar antalet suppleanter i de ständiga utskotten, varigenom ett större antal av kammarens ledamöter beredas tillfälle att följa arbetet i dessa utskott.

Det förslag som här framlägges innebär, att medlemsantalet i de ständiga utskotten skulle bli följande: konstitutionsutskottet 12, statsutskottet 24, bevillningsutskottet 16, bankoutskottet 12, vardera lagutskottet 12 och jordbruksutskottet 16. Bevillnings- och jordbruksutskotten skulle då komma att arbeta på avdelningar om vardera 8 ledamöter, vilket antal torde vara fullt tillräckligt. Om antalet suppleanter från andra-kammarsidan ökades till 7, 14, 9, 7, 7, 7 och 9 i respektive konstitutions-, stats-, bevillnings-, banko-, första lag-, andra lag- och jordbruksutskotten skulle 112 av kammarens ledamöter få placering i ständiga utskott. Av de återstående 58 skulle 48 kunna placeras som ordinarie och suppleanter i de två tillfälliga utskott, vilka borde ersätta de fem nuvarande tillfälliga utskotten. För närvarande ha 143 av andra kammarens medlemmar säte i de ständiga utskotten såsom ordinarie medlemmar eller suppleanter. 87 medlemmar stå således nu utanför de ordinarie utskotten. I första kammaren torde ett tillfälligt utskott kunna fylla behovet. I denna kammare bleve, liksom redan nu är fallet, dubblering nödvändig i viss utsträckning. Om särskilda utskott tillsättas, kan medlemsantalet i dessa utan olägenhet göras mindre än det för närvarande brukar vara.

Den föreslagna minskningen av riksdagsmännens antal skulle medföra en icke oväsentlig besparing. Enbart i arvoden och reseersättningar skulle inbesparas närmare 500,000 kronor om året, vartill kommer en del indirekta besparingar. Jämväl ur denna synpunkt synes åtgärden vara väl motiverad.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag — som förutsätter, att konstitutionsutskottet i händelse av tillstyrkande av motionen ville formulera nödiga övergångsbestämmelser —

att riksdagen ville för sin del till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av nedannämnda paragrafer i riksdagsordningen:

§ 6.

1. Första kammarens ledamöter skola till ett antal av *etthundratio* — — — skett.
2. — — — — —
3. För varje valkrets — — — en *etthundrationdel* — — — rikets folkmängd.
4. Därest — — — *etthundratio* — — — ytterligare en riksdagsman.
5. — — — — —
6. — — — — —
7. — — — — —
8. — — — — —
9. — — — — —
10. — — — — —
11. — — — — —

§ 13.

Andra kammarens ledamöter — — — *etthundrasjuttio* — — — valet skett.

§ 15.

1. I varje valkrets — — — en *etthundrasjuttiondel* — — — folkmängd.
2. För valkrets — — — *två etthundrasjuttiondelar* — — — väljas dock *två* riksdagsmän.
3. Därest — — — *etthundrasjuttio* — — — stadgat.
4. — — — — —

§ 37.

1. Å varje lagtima riksdag — — — konstitutionsutskottet av *tolv*, statsutskottet av *tjugufyra*, bevillningsutskottet av *sexton*, bankoutskottet av *tolv*, vardera lagutskottet av *tolv* samt jordbruksutskottet av *sexton* ledamöter — — — sådant bevilja.

2. — — — — —
3. — — — — —
4. — — — — —
5. — — — — —

Stockholm den 18 februari 1928.

Adolf Dahl.

